

II. DÜNYA SAVAŞI'NDA ALMANYA'NIN TÜRKİYE'Yİ İŞGAL PLANLARI

GERMANY'S PLANS TO INVADE TURKEY IN WORLD WAR II

İbrahim ÖZTÜRK

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü
iozturk@ohu.edu.tr
ORCID: 0000-0003-0431-9433

Ahmet KORKMAZ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü
ahmetkorkmaz@nevsehir.edu.tr
ORCID: 0000-0002-1171-1196

ÖZ

Geliş Tarihi:

24.04.2023

Kabul Tarihi:

07.07.2023

Yayın Tarihi:

25.09.2023

Anahtar Kelimeler

Türkiye, Almanya,
Drang Nach, Osten,
L'action,
Orientstern, Etoile
d'Orient..

Keywords

Turkey, Germany,
Drang Nach, Osten,
L'action,
Orientstern, Etoile
d'Orient..

Bu araştırmanın konusu, II. Dünya Savaşı sırasında Almanya'nın Türkiye'yi işgal planlarını tespit ederek Balkanlar, Rusya, Kafkasya ve Doğu Akdeniz üzerine gerçekleştirdiği saldırıları Türkiye özelinde açıklamaktır.

Araştırmada öncelikli olarak; Oberkommando der Wehrmacht (OKW)*¹ Arşivi, Oberkommando des Heeres (OKH)*² Arşivi, Alman Dışişleri Bakanlığı Dökümanları ve İngiliz Ulusal Arşivi Savaş Kabinesi Tutanakları'ndan faydalanılmıştır. Bunların dışında; dönemin Mihver ve Müttefik Devletler komuta kademesinde bulunan devlet adamlarının, askerlerin, diplomatların ve büyükelçilerin hatıratları, diğer ana kaynaklar, çağdaş yazarların eserleri ve süreli yayınlar referans alınarak Almanya'nın Türkiye'yi işgal planları tespit edilmiştir. Çalışmamızın bu yönüyle Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ve Uluslararası İlişkiler alanlarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu kaynakların büyük bölümü üniversitelerarası işbirliği marifetiyle uluslararası kütüphanelerden temin edilmiştir. Çalışma, kaynaklar Türkçeye çevrilip tasnif edildikten sonra, vaka ve karşılaştırmalı belge analizi yöntemiyle kronolojik olarak hazırlanmıştır.

Çalışmamızın bulgularına göre Türkiye, topraklarının ve bağımsızlığının hedef alındığı bu dönemde, bir yandan Müttefik ve Mihver Devletlerle dostluk ve saldırmazlık anlaşmaları imzalarken, diğer yandan izlediği "aktif tarafsızlık" ilkesiyle, savaşın yıkıcı etkilerinden uzak durmaya çalışmıştır.

ABSTRACT

The subject of this research is to determine Germany's invasion plans for Turkey during World War II and to explain the attacks they carried out on the Balkans, Russia, the Caucasus and the Eastern Mediterranean in terms of Turkey.

First of all, in the research; The Oberkommando der Wehrmacht (OKW) Archive, the Oberkommando des Heeres (OKH) Archive, the German Foreign Office Documents, and the Minutes of the War Cabinet of the British National Archives were used. Apart from this; Reference was made to the memoirs of Axis and Allied statesmen, soldiers, diplomats, and ambassadors of the period, the works of contemporary writers, and periodicals. In this respect, it is thought that our study will contribute to the fields of Turkish Republic History and International Relations.

The resources were obtained from international libraries and translated into Turkish; The study was prepared chronologically by case and comparative document analysis method.

According to the findings of our study, during this period, while signing friendship and non-aggression agreements with the Allies and Axis Powers, on the other hand, Turkey tried to stay away from the destructive effects of the war with the principle of "active neutrality" it followed.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1287111>

Atıf/Cite as: Öztürk, İ., & Korkmaz, A. (2023). II. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Türkiye'yi işgal planları. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(3), 1651-1666.

¹ NAZİ Almanyası, Silahlı Kuvvetler Yüksek Kumandanlığı.

² NAZİ Almanyası, Kara Kuvvetleri Yüksek Kumandanlığı.

Giriş

II. Dünya Savaşı'nın hemen öncesi ve sırasında Türkiye'nin dış politikası totaliter güçlerin saldırıları veya işgallerine karşı temkinli ve dengeli olmak üzerine inşa edilmiştir. Bu dönemde Türkiye'de, Almanların hava bombardımanı yapabileceği endişesinin yanında Boğazlara karşı tarihi emelleri olan Rusya'ya karşı da güvensizlik ve endişe iklimi hâkimdir.

1933 yılında iktidara gelindiğinde, "ein volk, ein reich" (tek millet, tek devlet) sloganıyla bütün Almanları aynı ideal etrafında toplamayı başaran Adolf Hitler*, I. Dünya Savaşı hatıralarından bahsederken: "*Türkiye ile birlikte Avusturya ile ittifak tatmin edici pek az şey barındırıyordu. Dünyanın en büyük askeri ve endüstriyel devletleri aktif bir saldırı birliğinde birleşirken birkaç eski iktidarsız devlet yapısı toplandı ve çürümeye mahkûm çöplerle aktif bir dünya koalisyonunun karşısına çıktık. Dış politikadaki bu batanın acı faturasını Almanya ödedi*" demiştir (Armaoğlu, 2018: 108-109. Hitler, 1951: 955).

Hitler'in, Türkiye'yi "lebensraum'un" bir parçası olarak gördüğünü ve onunla daha yakın ilişki kurmanın ulusal çıkarlara zarar vereceğini söyleyen Atatürk'ün (Kilic, 1959: 74) 1930'da, Amerikalı General Mc Arthur'a söylediği gelecekte haber veren şu sözleri, II. Dünya Savaşı öncesi tahakkuk etmeye başlamıştır: "*Fevkalade bir dinamizme malik olan 70 milyonluk çalışkan ve disiplinli bir millet, üstelik milli ihtiraslarını kamçılatabilecek siyasi bir cereyana kendini kaptırdı mı, er geç Versay Muabedesi'nin tasfiyesine girişecektir*" (Aydemir, 2011: 107).

II. Dünya Savaşı'nın başında iktidarda olan İnönü Hükümeti'nin üyelerinin çoğu, Türkiye'nin yakın tarihine yön vermiş ve en önemli evrelerine tanık olmuşlardır. Bu üyelerin bazıları, İttihat ve Terakki'nin, I. Dünya Savaşı'nın, Kurtuluş Savaşı'nın ve Cumhuriyetin ilk yıllarının elit tabakasını oluşturmakla birlikte, ülkenin son dönem tarihsel birikiminin de temsilcileridir. Bu kadro, I. Dünya Savaşı'nın zorluklarını ve sıkıntılarını çok iyi hatırladığı için, hem savaş boyunca "aktif tarafsızlık" ilkesi izleyecek, hem de ülkeyi savaşın yıkıntılarından uzak tutmayı başaracaklardır. Aralarında Şükrü Saracoğlu, Numan Menemencioğlu, Feridun Cemal Erkin, Hasan Saka, Necmettin Sadak gibi kişiler olup, Kemalist ilkelere bağlı, saygın okullardan mezun, eğitim düzeyi yüksek simalardır. Büyük bölümü, savaşan ülkelerin en az birinin dilini anlayıp konuşabilmektedir. Bununla beraber İsmet İnönü, Kazım Karabekir ve Ali Fuat Cebesoy, Harp Okulu mezunu olup, Mustafa Kemal Atatürk'ün yakın silah arkadaşlarıdır (Deringil, 1994: 41,57).

Bu dönemde, bir Akdeniz ve Balkan devleti olarak Türkiye'nin jeopolitiği, onu bu bölgelerin meselelerinin merkezine oturtmuştur. 12 Ocak 1941'de Dışişleri Bakanı Şükrü Saracoğlu İngiltere'nin Türkiye Büyükelçisi Sir Hughe Montgomery Knatchbull-Hugessen ile Ankara'da bir görüşme yapmıştır. Hugessen'e göre Saracoğlu, Türkiye'nin herhangi bir devlet tarafından saldırıya uğraması, Bulgaristan veya Bulgar arazisinden geçen Almanya'nın Yunanistan'a saldırması ve Selanik'in tehdiğe uğraması halinde Türkiye'nin savaşa gireceği konusunda güvence vermiştir (Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl, 1973: 38-39). Türkiye'nin, Mihver Devletler'in Yunanistan'a saldırması halinde, Yunanistan'ı savunacağını açıklaması, İtalya ve Almanya'yı, Türkiye aleyhine harekete geçirmiştir (Aydemir, 2011: 146). Çünkü Almanya'nın Türkiye Büyükelçisi (1939-1944) Franz Von Papen'e göre, Yunanların, Balkanlarda İtalya'nın önünü kesmesi ve Britanya'nın duruma müdahale etmesi, Hitler'i ortağının yardımına gitmek zorunda bırakacaktır. Bu durum, Balkan Yarımadası'nda korkunç bir krizin ilk adımıdır. Romanya'da konuşlanan Alman Silahlı Kuvvetleri, Yunan sınırına ulaşabilmek için Bulgaristan'dan geçmek zorundadır. Bu gelişme ister istemez Türkiye'yi savaşa sokacaktır. Bunun üzerine Hitler, Britanya'nın zayıf, hatta aşıl noktası olan İran petrol kuyuları ve Süveyş Kanalı gibi arterleri vurmaya karar vermiştir. Fakat Alman kuvvetleri Akdeniz'i hiç tanımadığı için, zorunlu

* Adolf Hitler: 1921-1945 Alman Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi lideri, 1934-1945 Almanya Cumhurbaşkanı / Führer'i (lideri)

* XX. Yüzyılın ilk yarısında Alman siyasetçilerinin en çok kullandığı terimlerden olan "Lebensraum", klasik anlamda ilk kez 1890'larda Leipzig Üniversitesi coğrafyacısı Friedrich Ratzel (1844-1904) tarafından kullanılmıştır. Birçok Nazi liderinin Lebensraum kavramına olan inancı, Hitler'in 1941'de Rusya'ya saldırmasına ve ardından Doğu Avrupa'daki "yeniden iskân etme" politikasına yol açmıştır (Smith, 1980: 51-52). Ardından, Hitler'in "Nasyonal Sosyalist" dış politikasının temelini oluşturan bir "yaşam alanı teorisi" haline gelmiştir. Bu teoride temel vurgu toprak olup; bir devletin üs bölgesi, yerleşim alanı, anavatanın üs bölgesi, toprak hakkı, Alman halkı için gerekli toprak, toprağın adaletsiz dağılımı vurgusu sık sık tekrarlanmaktadır (Lange, 1965: 426). Bu teoriyi ulusallaştıran Haushoffer'e göre, Alman milletinin Polonya, Avusturya, Alsas-Loren ve Danimarka'ya kadar uzanan toprakları geri kazanılmaları ayrıca Almanya'nın nüfuz alanı Almanca konuşan ve kültürünü taşıyan tüm bölgeleri kapsamalıdır (Artar, Baysoy: 2020: 10).

olarak Türkiye'den geçmek zorundadır. Türkiye'yi hedefe koyan bu tarihi yol, Suriye'den geçerek Nil Vadisi'ne kadar uzanmaktadır (Azakoğlu, 2015: 437-438).

Bu gelişmeler üzerine Türkiye seferberlik ilan etmiş, bütçenin neredeyse yarısını yutan bir harcamayla 50 tümen askeri silah altına almıştır. Bu askerlerin yaklaşık yarım milyonu Trakya'ya yığılmıştır. İthalat ve ihracat durma noktasına gelmiş, başta buğday, arpa olmak üzere temel besin maddelerine el konulmuş; ekmek, şeker hatta pamuklu giyecekler bile karneye bağlanmıştır (Artuç, 1984: 114-115). Alman tehdidi karşısında, Türk umumi efkârı kesin ve sert bir direniş için seferber olmuş, bütün gazeteler, ülkenin harbe daima hazır olduğunu, zamanı gelince, milletin topyekün bir savunma savaşını göze alacağını ateşli bir şekilde neşretmiştir. (Yalman, 1970: 281). Almanların Balkanları ele geçirmesi Türkiye'de büyük bir kuşku ile karşılanmış ve İnönü Hükümeti, İstanbul'u boşaltma hazırlıklarına başlamıştır (Goloğlu, 2012: 116,118).

II. Dünya Savaşı'nın Başında Balkanlarda Alman Tehlikesi ve İttifak Arayışları

1922 yılında Faşist Benito Mussolini'nin* iktidara gelmesinin ardından İtalya'da sömürgecilik politikası yeniden ağırlık kazanmıştır. Bu dönemde Mussolini'nin dış politika ilkelerini Akdeniz'de yayılma ve genişleme hedefine dayandırması ("Mare nostrum" bizim deniz), Doğu Akdeniz'e sınırı bulunan Türkiye ve Ortadoğu ülkeleri için bir huzursuzluk kaynağı olmuştur. Bu politika, Türkiye ile İtalya arasında normal münasebetlerin kurulmasının önündeki en büyük engeldir (Uçarol, 1985: 476). Türkiye, 1930'lardan itibaren dış ilişkilerinde batılı devletlerden kuşku duymamakla beraber İtalya'ya hiçbir zaman güvenmemiştir. İtalya'nın Akdeniz'e yönelik politikaları, Türkiye'nin dış politikasına yön veren esas faktör olmuştur. İtalya'nın Habeşistan'ı işgal etmesinin ardından, Akdeniz, Süveyş Kanalı ve Mendep Boğazı'na ilerlemesi, Türkiye ile İngiltere'yi birbirine yaklaştırmıştır (Armaoğlu, 2018: 107). Türkiye'nin güvenlik kaygıları ve eksen arayışı devam ederken 27 Eylül 1940'ta Almanya, İtalya ve Japonya arasında "Üçlü Pakt" imzalanmıştır. Anlaşmaya göre sözü edilen devletler, Doğu Asya bölgesinde ve Avrupa topraklarında gayretlerini birleştirmeye ve işbirliği yapmaya karar vermişlerdir. Böylece Avrupa; Almanya ve İtalya arasında nüfuz bölgesine ayrılırken Doğu Asya büyük ölçüde Japonya'nın sevk ve idaresine bırakılmıştır (Jacobsen, 1989: 236). Bu paktın imzalanması ile Hitler'in nihai hedefi, tıpkı Napolyon gibi Avrupa'yı birleştirmek ve Afrika'nın bu büyük Avrupa devletine hammadde kaynağı olarak eklenmesini sağlamaktır. Hedef gerçekleşirse, Akdeniz'de, İngiltere'nin sömürge yolları kesilecek, ABD'nin ekonomik yayılmasına karşı koyulacaktır (Hergüner, 2011: 40).

Türk-Alman ilişkilerindeki soğuma periyodu, Roma-Berlin ekseninin oluşmasıyla gerçekleşmiş olup, İtalya'nın 7 Nisan 1939'da Arnavutluk'a saldırması Türkiye'nin Mihver kampından uzaklaşmasına gerekçe olacaktır (Lenczowski, 1956: 140). Türkiye, Balkanlarda muhtemel bir Alman-İtalyan tecavüzüne karşı, İngiltere ve Fransa ile olan bağlarını güçlendirmeyi ve pekiştirmeyi gerekli görmüştür. Almanların meşguliyeti ise Balkanlarda etrafının kuşatılmasını önlemektir. Almanya Dışişleri Bakanı Joachim Von Ribbentrop'un, Von Papen'e: "*Kuşatma Çemberi, Türkiye'nin de katılımıyla kapatılırsa, savaş dışında bir seçenek kalmayacak*" talimatını vermesi, Türkiye'nin endişelerinin ne kadar yerinde olduğunu göstermektedir (Kilic, 1959: 76).

Romanya Kralı II. Carol, 11 Ağustos 1939'da İstanbul'a gelmiştir. Kralı karşılayan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Alman tehlikesinin giderek daha fazla tehdit haline geldiğini, Türkiye, Romanya ve diğer Balkan devletlerinin çıkarlarının birbiriyle bağlantılı olduğunu, Almanya ve İtalya'nın bu bölgeye girişinin herkes için ölümcül bir tehlike olacağını düşündüğünü, bunun için acilen bir sınır devletleri bariyeri oluşturmak gerektiğini söylemiştir. Fakat 23 Ağustos 1939'da Alman-Sovyet Saldırmazlık Anlaşması'nın imzalanması, İnönü'nün bölgesel güvenlik umutlarını boşa çıkarmıştır (Gafencu, 1948: 196).

Hitler'e göre, Türkiye'nin nihai olarak fethi veya tarafsızlaştırılması kaçınılmaz bir sonuçtur. Onun en eski savaş planı, Bakü'ye hızlı bir şekilde gitmeyi gerektirmektedir. Bununla birlikte Berlin'e, Türkleri vaktinden önce düşmanlaştırmamak veya Mihver Devletler tarafına kazandırmak için Ankara ile ilişkilerin geliştirilmesini emretmiştir (Dallin, 1981: 232).

1940 Yılında, Almanya'nın Türkiye'yi İşgal Planları

Temmuz 1940'ta İstanbul'da gerçekleşen bir toplantıda, bir Alman gazeteci: "*Rusya'nın Türkiye'den özellikle Boğazlar'da üs elde etmek gibi birtakım talepleri var. Fakat Türkiye paniğe kapılmasın. Çünkü Almanya, Rusya'ya karşı onu destekleyecektir. Ancak, bunu garanti altına almak için Türkiye'nin Almanya'ya dostluğunu ve sempatisini göstermesi, Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu'ndan başlayarak, Alman karşıtı bakanları görevden alması gerekmektedir*" demiştir (Kilic, 1959: 85). 12 Temmuz 1940'ta gerçekleşen Meclis genel kurulunda, Başbakan Refik Saydam bu

* Benito Amilcare Andrea Mussolini : 1921-1943 Ulusal Faşist Parti Lideri, 1943-1945 İtalya Ducusi (önder, komutan).

anlamli tehdiye oldukca sert bir cevap vermiş: “Bir yabancı gazeteci Türkiye ile de alakalı olan birtakım vesikalar yayınlamaktadır. Vesikalar doğru ya da yanlış, Türk Milleti’ni ve hükümetini hiçbir şekilde endişeye düşürecek önemde değildir... Türkiye Cumhuriyeti ricalinin kalması, gitmesi, oturması, kalkması ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin kararıyla olur... Türkiye Cumhuriyeti’nin istiklâline ve Türk vatanının bütünlüğüne zarar verecek herhangi bir harekete karşı, Türk Milleti’nin vereceği yegâne cevap, silâha sarılmak ve sonuna kadar vatani müdafaa etmek olacaktır” diyerek, Türkiye’nin Alman tehditlerine boyun eğmeyeceğini göstermiştir (TBMM Z.C., 6-13-1-12: 59).

Temmuz 1940 tarihli Alman Deniz Kuvvetleri Savaş Günlükleri’nde, İngilizler ve Türkler ihtiyaç halinde Suriye’nin işgali için askeri hazırlıklar yapmaktadır. Doğu Akdeniz’deki İngiliz kontrolünü ortadan kaldırmaya yönelik operasyonlar yoğunlaşmalı, İtalyan Donanması, İngiliz Filosunu kuşatmalı, Mısır’ı ele geçirmek ve Filistin ve Türkiye’deki İngiliz etkisini ortadan kaldırmak için Alman-İtalyan iş birliği yoğunlaşmalıdır denilmektedir (WDGNS, July 1940: 68,208).*

31 Temmuz 1940’ta Berghof’ta, Hitler, Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Orgeneral Franz Halder ve Deniz Kuvvetleri Komutanı Amiral Erich Raeder’in de hazır bulunduğu bir görüşme yapmıştır. Buna göre toplantının amacı, Rus insan gücünün yok edilmesidir. Yapılacak operasyon üç aşamaya ayrılacaktır. İlk olarak; Kiev, Dinyeper ve Odessa’ya ikinci olarak; Baltık Devletleri ve Moskova’ya, üçüncü olarak; Bakü petrol sahalarına sınırlı bir operasyon planlanmıştır. Operasyon gerçekleşikten sonra, Finlandiya ve Türkiye için neler yapılacağı daha sonra görülecektir denilmiştir (Halder, 1940: 141,145).

5 Ağustos 1940’ta, 18. Ordu Kurmay Başkanı Tuğgeneral Erich Marcks tarafından hazırlanan Doğu Harekât Tasarısı’na göre, planlanan seferin amacı, Rus Silahlı Kuvvetleri’ni imha etmek ve Rusya’yı yakın bir gelecekte Almanya’nın düşmanı olarak sahneye çıkamayacak biçimde aciz ve yeteneksiz bir hale sokmaktır. Bu tasarı, Haziran 1941’de başlayacak olan Barbarossa Operasyonu’nun da ilk taslağı niteliğindedir. Bu tarihte Rusya 151 piyade, 32 süvari, 38 motorlu mekânize tugaya sahiptir. 6 piyade ve 1 süvari tümeni ise Türkiye’ye karşı konumlandırılmıştır (Jacobsen, 1989: 228,230).

6-26 Eylül 1940 tarihleri arasında Raeder, Hitler’i ikna etmek için Süveyş’ten Filistin ve Suriye üzerine, buradan da Türkiye’ye kadar ilerlemek gerektiğini söylemiştir. Bu noktaya varılabilirse, Türkiye, Mihver kuvvetlerinin gücü altına girecek, (Krecker, 1964: 117; Thursfield, 1948: 141) bir de Çanakkale ve Akdeniz kontrol altına alınabilirse, İtalya ve İspanya’ya ikmal yapmak daha kolay olacaktır demiştir (Thursfield, 1948: 141)

OKW, Rusya’ya saldırmaya karar vermeden önce, İngiltere’nin Akdeniz’deki konumunu sarsmaya yönelik, Türkiye’nin de rol oynayacağı başka planları tartışmıştır. Eylül 1940’ta, Raeder’in Libya’dan Süveyş Kanalı’na ve daha sonra Suriye üzerinden Türkiye’ye bir operasyon hakkında sunduğu fikirlerine ek olarak bir diğer varyant daha ortaya atılmıştır. Buna göre Bulgaristan’dan Türkiye’ye buradan da Süveyş Kanalı yönünde hareket edilecektir (Glasneck and Kircheisen, 1968: 59; Glasneck, 1968: 127).

Raeder, Sea Lion* (Deniz Aslanı) operasyonu ertelendiği için 26 Eylül 1940’ta, Savaş Kabinesi’ne daha güçlü ve kesin fikirler sunmuştur. Plana göre, İngiltere’yi Küçük Asya, Arabistan, Mısır ve Afrika’dan uzak tutmak için, ABD devreye girmeden önce Cebelitarık ve Süveyş Kanalı hâkimiyetinin sağlanması gerekmektedir. Hitler bu operasyon için gerekli hazırlıkların başlamasına karar vermiş, doğudan Süveyş’e geçmek amacıyla Türkiye’ye karşı harekete geçme fikri gündeme gelmiştir. Amerikan müdahalesi tehlikesinden dolayı bu görevlerin derhal üstlenilmesi ve 1940-41 kışında bitirilmesi kararına varılmıştır. Hazırlanan projeye göre İtalyanların Alman yardımına ihtiyaç duyacağı Süveyş ele geçirilecek, Süveyş’ten Filistin’e ve Suriye üzerinden Türkiye’ye ilerleme sağlanacak, Kuzeybatı Afrika ve Dakar’ın korunması için Vichy Fransa ile iş birliği yapılacaktır (Hinsley, 1951: 99-100).

İngiliz istihbaratına göre 4 Ekim 1940’ta Adolf Hitler ve Benito Mussolini Brenner Pam’da bir toplantı gerçekleştirmiştir. İngiltere’nin Ankara Büyükelçisi Sir Hughe Knatchbull-Hugessen’e verilen bilgilere göre Almanya ve İtalya’nın Süveyş ve Cebelitarık’ta İngilizlere saldıracağı değerlendirilmiştir. Almanya ve İtalya’nın doğudaki saldırı planı ise Rusya’nın etkisiz hale getirilmesi ve Türkiye ile Yunanistan’a yönelik operasyonlar yapılması olacaktır. Bu operasyonlar ilk etapta siyasi ama gerekirse askeri nitelikte olacaktır (Woodward, 1970: 488).

* War Diary Of The German Naval Staff (Operations Division), Alman Deniz Kuvvetleri Komutanı Büyük Amiral Raeder, Genelkurmay Başkanı ve Donanma Kurmay Başkanı Schniewind ve Donanma Harekât Bölümü Kurmay Subayı Fricke arasında yapılan görüşmelerin tutanaklarıdır. Bu kaynak, WDGNS şeklinde kısaltılarak yazılmıştır.

* Almanya’nın Fransa’yı işgalinin ardından İngiltere’yi ele geçirmek için tasarladığı operasyonun adı.

İngiltere Dışişleri Bakanlığı tarafından Brenner'de yapılan görüşme kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeye göre Almanlar, muhtemelen kış aylarında İtalyanlarla birlikte Akdeniz Bölgesi'ne saldıracaklar ve Balkanlar üzerinden güneye doğru ilerleyecektir. Alman birliklerinin Romanya'ya girişinin 7 Ekim'de duyurulması bu planın ilk hamlesi olarak değerlendirilebilir. Bu gelişmeler üzerine 9 Ekim'de Lord Halifax, Dışişleri Bakanlığı'na bu yeni Drang Nach Osten hakkında Türkiye ve Rusya'nın tutumunu öğrenmeye çalışmasını önermiştir (Woodward, 1970: 514-515). Çünkü İngiliz istihbaratına göre Romanya'nın hızla istila edilmesini engellemek mümkün değildir. Yapılabilecek en fazla şey, Romanya'yı yapabileceği maksimum direnişe ikna etmek ve aynı zamanda petrol sahalarını Almanların eline geçmeden önce imha etmektir. Almanya buradan sonra, Ortadoğu ve Akdeniz'e erişim sağlayabilmek için, Boğaziçi ve Ege'ye doğru ilerleyebilir. Bu da Brenner Kararları'nın uygulanması için atılmış ilk adım olarak değerlendirilebilir (The National Archives, 1939: 6).

Bunun üzerine Hugessen, 16 Ekim 1940'ta Saraçoğlu'nu ziyaret etmiş, İngiliz istihbaratının elde ettiği bilgileri Türk Hükümeti'ne iletmış ve görüş sormuştur. Saraçoğlu cevaben; Almanların Balkanlarda saldırıya geçmesinin beklenebileceğini ve amaçlarının doğrudan ya da boğazları ele geçirmek suretiyle Rusya ve Türkiye'ye karşı askerî harekâta girişmek olabileceğini, Türkiye'nin Alman tehditlerine boyun eğmeyeceğini ifade etmiştir. Ertesi gün Türkiye'nin tutumu yazılı olarak İngiltere büyükelçiliğine şu şekilde bildirilmiştir. *“Türkiye üzerinden geçerek, Mısır'a karşı hareket yapmak teşebbüsünde bulunulursa, Türkiye'nin ceder etmesi (teslim olması) asla mevzu bahis değildir. Cebren böyle bir harekete kıyam ederlerse, bütün memleket, bütün vesaitiyle müdafaa olunacaktır.”* (Türkiye Dış Politikasında 50 Yıl, 1973: 30-31).

28 Ekim 1940'ta, İtalya, Almanya'ya herhangi bir bilgi vermeden Yunanistan'ı işgal edince Mihver Devletlerin bölünmüşlüğü ortaya çıkmış ve Akdeniz, herkes için tehlikeli bir alan haline gelmiştir. İtalya'nın bu beklenmedik hareketi, Britanya'nın Girit'i ve Ege'deki adaları işgal ederek, Doğu Akdeniz'deki konumunun iyileşmesini sağlamıştır. İskenderiye'den Girit'e geçişin kolaylaşması, İngiliz üstleriyle Kuzey Afrika'ya giden İtalyan ikmal hatları arasındaki mesafeyi yarıya indirmiştir. İngilizlerin Ege'ye ilerleyişi ve Yunan Anakarasına operasyonları, Alman askerî misyonlarının Balkanlardaki ve özellikle Romanya petrol sahalarındaki çıkarlarını tehdit etmiş, Almanya aleyhine ortaya çıkan yeni olasılıklar Hitleri paniğe sürüklemiştir (Hinsley, 1951: 103). Türkiye, bir Alman elçileri, casusları ve ajitatör (kışkırtıcı) sürüsünün Güneydoğu sınırına sıkıca yerleştiğini görünce dehşete düşmüştür. Bununla birlikte 30 Ekim 1940'ta İtalya'nın Yunanistan'ı işgal etmesiyle durum daha da kritik bir hal almıştır. Çünkü Türkiye, 1934 yılında oluşturulan Balkan Federasyonu'nun ortaklarından biridir. Muhtemel bir İtalyan zaferi, Mihver kuvvetlerini Türk sınır muhafızları ile karşı karşıya getirecek, dahası onlara Boğazlara yapılacak bir yıldırım saldırısı için mükemmel bir sıçrama tahtası sağlayacaktır (Cramer, 1947: 283).

4 Kasım 1940'ta OKW, Operasyon Dairesi ve Deniz Kuvvetleri'nin katılımıyla Berlin'de bir konferans gerçekleştirilmiştir. Burada Führer, İtalya'nın Yunanistan'a karşı yürüttüğü harekât sonucunda Almanya'nın alacağı tedbirlere ilişkin bir dizi karar açıklamıştır. Buna göre; Romanya ve Bulgaristan üzerinden Yunanistan'a karşı ilerlemeye çalışılacaktır. Türk saldırıları ihtimaline karşı Bulgaristan'a askerî destek verilecektir. Türkiye'nin tutumu ise Rusya'nın gelecekteki politikasına bağlı olacaktır. Daha önceki toplantılarda, Suriye üzerinden Türkiye'ye ve Libya'dan Süveyş'e geçmek amacıyla hareket planlamaları yapılmıştı. İngiltere'nin Doğu Akdeniz'deki iyileşen konumu göz önüne alındığında, bu operasyonlar Almanya için çok uzun ve büyük zorluklar içerecektir. Führer, bu nedenlerle Türkiye'ye karşı harekete geçmeyi ertelemiştir (Jacobsen, 1965: 150; Thursfield, 1948: 146; Hinsley, 1951: 103. Kreckler, 1964, 117).

12 Kasım'da Alman ordusuna, Romanya'yı İngilizlere karşı korumak aynı zamanda Yunanistan'daki İtalyanlara yardım etmek için Romanya ve Bulgaristan üzerinden Yunanistan'a saldırı emri verilmiştir. (Hinsley, 1951: 104) Aynı gün Türkiye'yi hareket ve faaliyetten alıkoyabilmek için, yaklaşık on tümen kuvvetinde bir ordu grubunun kullanılması için Romanya'daki Alman askerî heyetinin süratle takviyesi emredilmiştir (Jacobsen, 1989: 242,246; Thursfield, 1948: 166). 14 Kasım 1940'ta Silahlı Kuvvetler Komutanlığı Harekât Dairesi Başkanı Jodl'ın ifadesine göre Hitler, Donanma Operasyon Departmanı başkanına, Türkiye ve Suriye üzerinden Süveyş Kanalı'na yönünde yapılacak bir saldırıya karşı direktif vermiştir (Kreckler, 1964: 117)

Ribbentrop, 19 Kasım 1940'ta, Balkanlardaki Alman müdahalesinin ardından Bulgaristan'ın Türkiye'ye karşı tutumuna ilişkin endişelerini gidermek için harekete geçmiş Ankara Hükümeti silaha sarılmaya cesaret ederse Türk Devleti'ni tamamen yok etmekle tehdit etmiştir (Glasneck and Kircheisen, 1968: 66-67). Yaşanan bu gelişmeler Türkiye'de büyük endişeyle karşılanmış, 23 Kasım 1940'ta, Boğazlardaki vilayetlerde ve Trakya'da olağanüstü hal ilan edilmiştir. Osmanlı Bankası'nda bulunan çok sayıda dosya, para ve menkul kıymet

Ankara'ya taşınmıştır. Alman büyükelçisinin 3 haftalık yokluğu da Türkiye'nin endişelerini daha da artırmıştır (Krecker, 1964: 118).

Hitler, 13 Aralık 1940'ta, Kurmay Başkanlığına "Marita Harekâtı" adlı bir saldırı planı göndermiştir. Harekâtın ilk hedefi, Ege kıyılarını ve Selânik havzasını ele geçirmektir. Türkiye'ye karşı yan koruma görevi ise Bulgar ordusuna verilmiştir (Jacobsen, 1989: 276-277). Plana göre, 12. Ordu, OKH'nin* emriyle 12 saat içinde Bulgaristan'a girmeye hazır olacak şekilde Romanya'da yürüyecektir. Türk topraklarından gelen etkiye karşı Bulgar-Yunanistan sınırına ilerleyecek, Bulgaristan'a girişinden en geç 35 gün sonra Yunan Makedonyası ve Yunan Trakyasını işgal etmek için Bulgaristan'ın güney sınırını geçecektir. Türkiye'ye karşı hazırlıklar ise bir Türk saldırısına karşı derhal bir Alman karşı saldırısıyla karşılık verilebilecek şekilde sağlanmalıdır (Jacobsen, 1965: 244). Bu dönemde Almanlar, Türkiye'nin faaliyetlerini izlemek için Ege Denizi'ne birlikler görevlendirmiştir (Halder, 1939-1942: 27).

1941 Yılında, Almanya'nın Türkiye'yi İşgal Planları

Papen, 10 Ocak 1941'de, Alman Dış İşleri Bakanlığı'na çektiği telgrafta, Almanya'nın Romanya'ya asker sevkiyatını Türkiye'nin dikkatle izlediğini, Bulgaristan'a bir güvenlik bölgesi kurulmasının Türkiye'yi Bulgaristan'a karşı silahlı müdahaleye zorlayabileceğini, bununla birlikte Almanya'nın Türkiye'ye saldırmayacağına dair diplomatik güvencelerin yeterli olduğuna kendisinin de inanmadığını yazmıştır (DGFP, D*, XI, 1961: 1064). Hitler, 20 Ocak 1941 günü kurmay başkanlığına ve İtalyan tarafına yaptığı açıklamada, Romanya'daki yığınağın amaçlarını; Yunanistan'a karşı bir harekât gerçekleştirmek, Rusya ve Türkiye'ye karşı Bulgaristan'ı korumak ve Romanya'ya verilen garantiyi emniyet altına almak olarak sıralamıştır. Hitler, "Türkiye büyük bir ihtimalle tarafsız kalacaktır; eğer Türkiye İngiltere ile tesanüt (dayanışma) içinde olduğunu açıklayacak ve hava alanlarını İngiltere'nin emrine verecek olursa işler karşır ve hiç de boşa gitmeyen bir durum meydana gelir" demiştir (Jacobsen, 1965: 274-275; Jacobsen, 1989: 291-292).

Roosevelt, 20 Ocak 1941'de Winston Churchill'e* gönderdiği mektupta, Hitler İmparatorluğu'nun Yunanistan, Türkiye ve Balkan devletlerini kandırma, zorlama ya da itaat etmezlerse işgal tehdidinin ortaya çıktığını; Norveç, Danimarka, Hollanda, Belçika ve Fransa'da tanık oldukları iğrenç sürecin Güneydoğu Avrupa'da da yaşanabileceğini söylemiştir. Roosevelt'e göre Hitler, Balkan devletlerini birer birer boyunduruk altına almak, izole edilen Türkiye, Filistin, Mısır, Irak ve İran'a giden yolu Alman birliklerini kullanarak zorlamak istemektedir. Bu durum Yunanistan'ı Balkanları ve belki de Türkiye'yi mahvedebilir (Churchill, 1961: 36-38).

Balkanlardaki gelişmeler İngilizleri de endişelendirmiş, Churchill, 31 Ocak 1941'de Cumhurbaşkanı İnönü'ye bir mektup göndermiştir. Almanların Bulgar havaalanına yerleşmeye başlamasını hem Ankara'nın hem de İngiltere'nin çıkarlarına yönelik büyük bir tehlike olarak niteleyen Churchill; çok yakında Alman birliklerinin ve hava filolarının Bulgaristan'a hareket edeceğini, Türkiye'nin İngiltere ile birlikte hareket etmemesi durumunda Alman uçaklarının İstanbul, Edirne ve Trakya'daki Türk birliklerinin üzerine pike bombardımanına başlayacağını söylemiştir. Churchill'e göre Almanya, Çanakkale çıkışı tamamen kontrol altına almak ve Türkiye'yi üç taraftan kuşatmak istemektedir. Bu aynı zamanda Almanya'nın İskenderiye ve genel olarak Mısır'a yönelik saldırılarını da kolaylaştıracaktır (Churchill, 1961: 41-43. Krecker, 1964: 120). Böyle bir durumda İnönü'nün savaş ilan edeceğini bildiğini söyleyen Churchill, Almanya'nın Nisan ve Mayıs 1940'ta Fransa sınırında yaptığı manevrayı Türkiye sınırında da tekrarlamaya hazırlandığını, olası bir Alman işgali ve başarısızlık durumunda ulusların iktidarları affetmeyeceğini ifade etmiştir. Churchill, Türkiye'ye hava meydanlarında önlem almasını, bunun için en az 10 savaş ve bombardıman uçağı filosunu göndermeye hazır olduğunu, kabul edilmesi durumunda üniformalı ve sivil giyili (giyimli) İngiliz personelinin bir an önce Türkiye'ye hareket edeceğini söylemiştir (Churchill, 1961: 41-43). Papen'in ifadesi ile: "Bu kadar ezici baskıya ve cömert tekliflere rağmen Türkiye'nin Almanya'nın garantilerine güvenmeye karar vermesi ve savaşın dışında kalması, gerçekten de Türk gerçekçiliğinin bir kanıtıdır" (Papen, 1922: 472).

Ocak 1941'de Almanya'nın Romanya'ya gönderdiği eğitimci ve askeri birliklerini bir dizi tümen takip etmiştir. Papen'e göre bu ordu, muhtemel bir Yunanistan istilasında Bulgaristan üzerinden yürümek zorunda kalacak, bu harekât şüphesiz Türkiye'nin savaşa girmesini içerecektir. Bu dönemde Alman Genelkurmay Başkanlığı Hitler'e sunduğu muhtıradan, Britanya İmparatorluğu için hayati önem taşıyan Süveyş Kanalı ve İran Petrol sahalarına yapılacak bir saldırıyla ölümcül bir darbe indirilebileceğini belirtmiştir. Almanya'nın Doğu

* Oberkommando des Heeres (OKH), Nazi Almanya'sı Kara Kuvvetleri Yüksek Komutanlığı

* Documents On German Foreign Policy 1918-1945, Series D kaynağı, bu ve sonraki atıflarda (DGFP, D) şeklinde verilmiştir.

* Sir Winston (Leonard Spencer) Churchill: 1940-1945, 1951-1955 Birleşik Krallık Başbakanı.

Akdeniz'e hâkim olmadan Süveyş'e ulaşmasının tek yolu Türkiye üzerinden Suriye'ye, buradan da Kuzey Afrika çölü boyunca Nil deltasına uzanan bir rota izlemektir. Fakat Papan'e göre: “*Alman birliklerinin Eskişehir ve yüksek Toroslardan geçen, tek bir ikmal hattında sayısız köprü ve tünel sahibi bir battan (demiryolundan) Anadolu'yu geçmeye kalkışması intihardır... Bu coğrafyanın savunması, cesur ve kararlı Türkler için basit bir meseledir.*” Papan, General Halder'i de böyle bir operasyonun imkânsız olacağı konusunda ikna etmiştir. Alman askeri ateşesi de genelkurmay başkanlığına, böyle bir operasyonun ne gibi sonuçlar içerebileceğinin grafik resmini çizerek Papan'e tam destek vermiştir. Papan, 28 Ocak'ta Hitler'e sunduğu uzun raporda Bulgaristan'ı savaş alanına dâhil etmenin doğasında var olan tehlikeleri anlatmıştır. Yunanistan'a asker göndermeyi gerekli görürse, Türkiye Cumhurbaşkanı'na kişisel bir mektup göndermesini, bu operasyonun sınırlı niteliğini belirtmesini, Türk topraklarının dokunulmazlığını garanti etmesini ve tüm Alman birliklerinin Türk-Bulgar sınırından en az 20 mil uzakta tutulması emrini vermeyi taahhüt etmesini tavsiye etmiştir. (Papan, 1952: 470-471; Glasneck and Kircheisen, 1968: 127).

1 Mart 1941'de Bulgaristan, 27 Eylül 1940'ta Almanya, İtalya ve Japonya arasında imzalanan Üçlü Pakt'a katılmıştır. Alman orduları aynı gün Bulgaristan'a girmiş, Nisan ayı içerisinde de Yugoslavya, Yunanistan ve tüm Ege Adaları'nı işgal etmiştir. Bu durum, Türkiye için son derece tehlikeli olmakla birlikte, Alman-Rus ilişkilerini bozduğu için Rusya'nın Türkiye'ye karşı politikasında yumuşamaya neden olmuştur. Böylelikle Türkiye, Rusya'dan gelebilecek tehlikelere karşı bir nebze rahatlasa da Alman tehlikesi Trakya sınırına dayanmıştır. Buna karşın Hitler, aynı gün İnönü'ye yazdığı mektupta, Almanya'nın amacının Türkiye'nin toprak veya politik bütünlüğünü bozmaya yönelik değil Avrupa kıtasındaki İngiliz nüfuzunu yok etmeye yönelik olduğunu söylemiştir. Devamında: “*Bu mektup, Alman birliklerinin Bulgaristan'a girme amacıyla ilgili herhangi bir yanlışlığa sebebiyet vermemek için yazılmış olup, Alman askerlerine Türk sınırından uzak durmaları için emir verilmiştir*” denilmektedir (DGFP, D, XII, 1962: 201-203). İnönü, bu mektuba 12 Mart'ta cevap vermiştir. Hitler'e: “*Türkiye, topraklarını ve bütünlüğünü şu ya da bu güçler arasındaki siyasi ve askeri ittifaklar açısından değerlendiremez ve kutsal dokunulmazlık hakkının herhangi bir yabancı ülkenin zaferi açısından değerlendirilmesine izin veremez. Bu nedenle, ulusal alanına yönelik her türlü tecavüze karşı çıkmaya karardır*” demiştir (DGFP, D, XII, 1962: 286).

22-23 Ocak 1941'de, OKH ile Bulgar General Baydoff arasında Predeal'da yapılan görüşmelerde -Alman birliklerinin Yunanistan veya Türkiye'ye karşı operasyonlarında, “Bulgar ordusu iki ülkeye karşı saldırgan bir şekilde kullanılmaz” kararının alınması, Almanya'nın Türkiye'ye saldırısının olası olduğunu göstermektedir. Bu dönemde Ankara'da bulunan Alman General Rhode ise mevcut siyasi durum için: “*Türkiye, er veya geç bir tarihte Almanya tarafından saldırıya uğramaktan korktuğu için savaşa girecektir*” demiştir (Jacobsen, 1965: 310-311). Amiral Bürkner tarafından OKW'ye gönderilen muhtıraya göre, 2 Şubat 1941'de Tümgeneral Greiffenberg ile Bulgaristan adına Tümgeneral Boydeff arasında Berlin'de bir görüşme gerçekleşmiştir. Yapılan mutabakata göre, Alman birliklerinin Yunanistan'a veya Türkiye'ye karşı harekâtında Bulgar ordusu taarruz amacıyla kullanılmayacak fakat Balkanlarda yeni düzeni sağlamak için güçlendirilecektir. OKW, mümkün olan en kısa sürede Bulgaristan-Türkiye ve Bulgaristan-Yunanistan sınırında zırhlı ve motorlu tümenlerden oluşan yeterli sayıda birliği konuşlandıracak, Bulgaristan'ı olası tüm tehlikelerden korumak için Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Rusya'ya karşı önlemler alacaktır. Özellikle zırhlı tümenlerden oluşan Alman kuvvetleri, Bulgaristan savunma Cephesi'nin arkasından Türkiye sınırına doğru ilerletilecek, Alman Hava Kuvvetleri de savunmaya hazır olacaktır. Almanya'nın Yunanistan'a yönelik operasyonları sürerken, Türkiye'nin Bulgaristan'a saldırması durumunda Alman Kuvvetleri tarafından desteklenen Bulgar ordusu kendisini savunacaktır. Eğer Almanların Türkiye'ye yönelik operasyonları sırasında Yunanlılar saldırırsa, aynı şey Yunanistan için de geçerlidir. Protokolün 6. maddesine bakıldığında ise Yunanistan ve Türkiye'ye yönelik muhtemel operasyonların lojistik, iâşe ve ikmal planlamasının dahi yapıldığı görülmektedir. Buna göre, Alman birliklerinin Bulgaristan'dan geçişlerinde Yunanistan ve Türkiye'ye yönelik operasyonlarında demiryolu ve ulaşım yollarının rahatlatılması için Bulgaristan'dan destek alınacaktır (DGFP, D, XII, 1962: 67-71).

3 Şubat 1941'de Hitler'in başkanlığında Barbarossa* ve Sonnenblume* hakkında bir görüşme gerçekleşmiş, kurmay heyeti Marita Harekâtı* için altı zırhlı tümene ihtiyaç duyulduğunu, Balkanların durumunun ise

* II. Dünya Savaşı sırasında 22 Haziran 1941'de, Nazi Almanyası liderliğindeki Mihver kuvvetlerinin Rusya'yı işgal planına verilen addır.

* İkinci Dünya Savaşı sırasında Şubat 1941'de, Nazi kuvvetlerinin Kuzey Afrika'yı işgal planına verilen addır.

* Almancası, Unternehmen Marita, II. Dünya Savaşı sırasında İtalya ve Almanya tarafından Yunanistan'ı işgal planına verilen addır.

Türkiye'nin tutumuna bağlı olduğunu belirtmiştir. Hitler, kesin karar verildiğinde Türklerin artık mesele teşkil etmeyeceğini söylemiştir (Jacobsen, 1989: 295-296). Hitler, 27 Şubat 1941'de, yapılan tüm bu saldırı hazırlıklarına taban tabana zıt olarak Almanya'nın Balkanlarda aldığı askeri güvenlik önlemlerinin Türkiye'ye değil İngilizlerin Yunanistan'da yer edinmesine yönelik olduğuna dair Türk Hükümetine güvence vermiştir (DGFP, D, XII, 1962: 187).

Şubat 1941'de Ankara'daki Alman diplomasisi, Türkiye'yi Büyük Britanya ve Yunanistan'a karşı yükümlülüklerini yerine getirmekten caydırmaya çalışırken OKH, Türkiye'nin Almanya'ya karşı Yunanistan'a destek verme olasılığını ve Türkiye üzerine operasyon yapılmasını tartışmıştır. General Hilmar Von Mittelberger'e göre, İstanbul Boğazı boyunca hızlı kuvvetlerle Türkiye Trakyasına bir Alman saldırısı düzenlenmelidir. Karışıklıktan yararlanan öncü tank birlikleri, daha sonra doğuya yönelebilir. Anadolu'da, özellikle Toroslar'da, yüksek dağ engellerinin aşılması gerektiğinden birliklerin ilerlemesi ve erzak nakli büyük zorluklar içermektedir. Çünkü bu bölgede yalnızca iki ana yol ve bir tek demiryolu mevcuttur. İşin manevi boyutuna gelince, Türkler tam bir zihinsel çöküntü yaşamazlarsa bireysel gruplarla amansız bir direniş gösterebilirler. 15-22 Şubat 1941 arasında yapılan çalışmaların ardından Genelkurmay Harekât Daire Başkanı Albay Heusinger, Binbaşı Gehlen ile birlikte "Türkiye'ye karşı bir saldırı planı" yayınlamış ve 12. Ordu Başkomutanı Mareşal List'e göndermiştir. Genelkurmay Başkanı Halder de, daha önce yapılan toplantılarda, Kara Kuvvetleri Komutanı Brauchitsch ile Türkiye'ye karşı operasyon olasılığını tartışmıştır (Glasneck and Kircheisen, 1968: 66). 22 Şubat 1941'de, "Türkiye'ye saldırı konulu çalışmanın listeye aktarımı" başlıklı bir rapor hazırlanmıştır. 28 Şubat'ta yapılan konferansta ise Albay Matzyk, Türkiye'nin önde gelen bürokratlarının Papen'e, Almanya'nın Balkan politikasının Türkiye'yi Almanya'ya karşı savaşıma zorlayacak bir noktaya doğru ilerlediği yönündeki endişelerini dile getirdiklerini söylemiştir. Bunun üzerine Papen'e, Türk hükümetine bir uyarı olarak: "*Almanya, sadece İngiltere ile savaşıyor ve Balkanlarda sadece barış ve düzen istiyor. Ama Türkler bata bulmaya çalışıyorsa, her an bagajımı toplamaya hazırım*" açıklamasını yapması istenmiştir (Halder, 1939-1942: 4,10).

26 Şubat 1941'de, İngiltere Dışişleri Bakanı Anthony Eden ve Mareşal Sir John Greer Dill, Alman kuvvetlerini kısıtlamak amacıyla Yunanistan, Yugoslavya ve Türkiye ile bir Balkan Cephesi kurma olasılıklarını araştırmak üzere Ankara'ya gelmiş, Cumhurbaşkanı İnönü, Başbakan Refik Saydam, Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu ve Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak ile görüşmüşlerdir* (Papen, 1952: 472). Eden, Türk Hükümeti'nin ve Çakmak'ın, Almanya'nın niyetinin Türkiye'ye kesin darbeyi hedeflediğinin farkında olduğunu, ayrıca Almanların Yunanistan'a karşı harekete geçmesi halinde sıranın Türkiye'ye geleceğini bildiklerini ifade etmiştir (Eden, 1965: 205). Eden, 28 Şubat 1941'de Churchill'e bir telgraf göndermiştir. Buna göre Türkiye, Almanya tarafından saldırıya uğraması halinde savaşma kararlılığındadır. Almanya'nın Yunanistan'a saldırması halinde sıranın Türkiye'ye geleceğinin farkındadır. Ancak şu anda Türkiye, herhangi bir saldırı gücü olmadığı için savaşın dışında kalmanın ortak davaya daha iyi hizmet edeceğini düşünmektedir (Churchill, 1961: 88). Buna karşılık Ribbentrop, Papen aracılığıyla, Türkiye'nin İngiltere ile ittifakını feshedip Mihver blokuna katılmasını istemiştir. Bu dönemde bir taraftan İngiltere ve Amerika'nın diğer taraftan Almanya'nın baskıları Türkiye'yi çok müşkül bir pozisyona getirmiştir (Armaoğlu, 2018: 127).

17 Mart 1941'de ise General Wagner "*Kafkasya eninde sonunda Türkiye'ye bırakılacak ama önce bizim tarafımızdan sömürülmesi gerekiyor*" demiştir (Halder, 1939-1942: 29). Mart 1941'de, Raşid Ali El Geylani liderliğindeki bir Arap özgürlük hareketi eski İngiliz yanlısı hükümeti devirmiş ve Irak'ta yönetimi ele geçirmiştir. Bu ani gelişme, aynı zamanda petrol kaynaklarının ve boru hatlarının kontrolünü ele geçirmek manasına gelir. Bu Almanya için Bağdat ve Basra'yı ele geçirmek, Hint Tugayı'nı denize atarak Süveyş'i ele geçirmek için çok cazip bir fırsattır. Fakat Doğu Akdeniz'de Alman gemisi bulunmadığı ve Mihver Devletler denizlere hâkim olmadığı için Türkiye'den geçmeden Suriye üzerinden bir iletişim hattı kurma ümidi yoktur. Bununla birlikte bölgeye havalanan Alman uçakları için yakıtı ihtiyaç vardır ve bunu almanın tek yolu da Türkiye'dir (Papen, 1952: 475-476). Bu sebepten Almanya, Papen aracılığıyla Türkiye üzerinden Irak'a silah, malzeme ve asker yollamak için baskı kurmaya başlamıştır. Ribbentrop, Türkiye'nin Almanya ile dostluk muahedesi imzalamasının yegâne şartını, toprakları üzerinden Irak, İran ve Suriye'ye silah, malzeme ve kamufle bir tarzda asker geçirme müsaadesini vermesi olarak ifade etmiştir (Lenczowski, 1956: 141; Kilic, 1959: 89). Buna karşılık Almanların vaadi, Trakya'da Türkiye'nin lehine bir sınır düzenlemesi yapılacak, Ege Denizi'nde bazı adalar Türkiye'ye bırakılacak ve Montrö Boğazlar Sözleşmesi Türkiye lehine geliştirilecektir (Glasneck and Kircheisen, 1968: 71). Bu isyanda Raşid Ali, içeriden ve Suudi Arabistan'dan destek bulamadığı gibi Türkiye de Alman birliklerinin topraklarından transit geçişine izin vermemiştir. Ardından, Hür Fransız

* Ulus Gazetesi, 1 Mart 1941, s.1. Cumhuriyet Gazetesi, 1 Mart 1941, s.1.

Kuvvetleri İngilizlere destek verince ayaklanma bastırılmış, bundan sonra Irak, bütün kaynaklarıyla Müttefikler'in kontrolüne girmiştir (Goloğlu, 2012: 97).

27 Mart 1941'de Hitlerin başkanlığında kurmay heyeti ve ilgili bakanlar arasında Yugoslavya'nın durumu görüşülmüş, politik yönden, özellikle Yugoslavya'ya karşı darbenin acımasız şiddet ve sertlikle yapılması ve askeri imhanın bir yıldırım harekâtı şeklinde icra edilmesi kararına varılmıştır. Bu suretle Türkiye'nin yeterli ölçüde yıldırlması ve Yunanistan'a karşı girişilecek daha sonraki sefer için uygun bir fikir ortamı yaratılması amaçlanmıştır (DGFP, D, XII, 1962: 372-373; Jacobsen, 1989: 310,312-313). Churchill, 28 Mart 1941'de Eden'e çektiği telgrafta özetle; Müttefik Devletler Balkanlarda başarısız olursa Almanlar tüm vurucu güçlerini hızla Trakya üzerinden Türkiye'ye çevirmeyi düşünebilirler. Çeşitli telgraflarda buna dair önerileri var. Trakya'da toplanan Türk birliklerinin kısa bir süre sonra Çatalca ve İstanbul Boğazı'na geri püskürtüleceğinden hiç şüphe edilemez. Trakya'da sıkışık kalan Türkler için en büyük tehlike, Almanya'ya karşı tek başına göğüs germektir. Çıkarlarımız gereği, Almanya, Balkanlar'a saldırırsa orada tüm gücümüzde üzerimize düşeni yapmalıyız demiştir (Churchill, 1961, s. 141-142).

28 Nisan 1941'de, Hitler ile Almanya'nın Moskova Büyükelçisi Friedrich-Werner Graf von der Schulenburg arasında görüşme gerçekleşmiştir. Hitler özet olarak: “Yunanistan kesinlikle tarafsız olmadı! Yunan basını küstahlaştı. Yunanistan, sürekliliği İngiltere sempatisini aldı ve her şeyden önce de gemilerini ve denizaltı üslerini İngiltere'nin emrine verdi. Türkiye de aynı yolu izlemeye çok yaklaştı” demiştir (Jacobsen, 1989: 320,322). 6 Mayıs 1941'de toplanan Alman generallere göre, Kuzey Afrika'dan gelen raporlar, İngiliz hava filosunun yeniden aktif hale geldiğini göstermektedir. Böylece Libya'nın durumu tehlikeye düşmüştür. Malta olmadan Kuzey Afrika'ya güvenli bir tedarik sağlanamayacağı giderek daha açık hale gelmiştir. Ancak İtalyanlar Malta'ya saldırılamayacağını düşündükleri için Almanların Türkiye üzerinden Süveyş'e doğru yola çıkması gerekmektedir (Halder, 1939-1942: 101). Raeder, 30 Mayıs 1941'de, sonbaharda kesin bir Mısır-Süveyş saldırısı talep etmiş ve Hitler'e 6 Haziran'da Donanma Kurmay Başkanlığı'ndan aynı taleplerle bir muhtıra sunulmuştur. Doğu Akdeniz'deki stratejik duruma ilişkin gözlemleri içeren bu muhtıra, Türkiye, Suriye ve Irak'a geçiş için Rommel'e ikmal ve takviye yapılması hususunda hazırlıklar yapılmasını içermektedir (Hinsley, 1951: 154-156).

Hitler ile Mussolini, 2 Haziran 1941'de Brenner'de tekrar bir araya gelmişlerdir. Mussolini'ye göre Kıbrıs, savaş uçaklarının menzilinın dışında bulunduğu için Küçük Asya'nın Türk kıyıları üs olarak kullanılmalıdır. Üslerin kullanılmasına izin vermesi, Anadolu üzerinden Irak'a mühimmat geçişini kabul etmesi ve Almanya'nın menfaatine uygun bir siyasi tutum benimsemesi durumunda Türkiye'ye, toprak bütünlüğünün korunması, Çanakkale Boğazı'nın koruyucusu olarak tanınması, Edirne çevresinde bazı sınır düzeltmelerinin sağlanması, Küçük Asya kıyılarındaki Midilli ve Sakız adalarının verilmesi gibi teklifler sunulmasına karar verilmiştir (DGFP, D XII: 947-948).

Ribbentrop, 3 Haziran 1941 tarihinde Papen'e çektiği telgrafta: “Bugün, Büyük Alman İmparatorluğu ve eksen ortağı İtalya Avrupa'nın efendisidir. Türkiye hariç, şimdiye kadar kıtamdaki tüm uluslar için bu netleşmiş olmalıdır... Almanya, muhtemelen şimdiye kadar var olmuş en büyük ordusunun küçük bir kısmını göndererek, Türk devletini birkaç hafta içinde ortadan kaldıracaktır” demiştir (Krecker, 1964: 116-117). 8 Haziran 1941'de, Nazi Partisinin aktif üyelerinden birisi olan Walther Hewel günlüğüne şunları yazmıştır: “Ruslar, batı sınırına tarihteki en büyük yağma yapıp tüm güçlerini topladılar. Şimdi Barbarossa ters giderse hepimiz kaybederiz. Bütün bu operasyon biter bitmez, Irak ve Suriye kendi başlarının çaresine bakacaktır. İşte o zaman bir elimiz serbest olacak ve Türkiye üzerinden aşağı inebileceğiz” (Irving, 1991: 401). Ribbentrop da, 9 Haziran 1941'de Papen'e çektiği telgrafta: “Türk hükümeti Almanya'nın ölüm kalım mücadelesi verdiği İngiltere ile dolaylı da olsa işbirliği yaparsa otomatik olarak Almanya'yla çatışmaya gireceğini açıkça anlamalıdır” demiştir (GFOD, 1948: 25*; DGFP, D, XII, 1962: 985). Alman, Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanı Joseph Goebbels de, 16 Haziran 1941'de günlüğüne şunları yazmıştır: “İngilizlerin İtalya'ya karşı bir hava üssüne sahip olmaması için Girit'in alınması gerekiyordu. Çünkü İtalyanlar, bizim halkımız kadar dirençli değiller. Belki de Mısır'a yaklaşmak için Türkiye'yi ezeceğiz” (Goebbels, 1999: s.1604).

18 Haziran 1941'de Almanya ile Türkiye arasında 10 yıllık bir saldırmazlık anlaşması imzalanmıştır. Böylelikle Almanya Rusya'ya saldırmadan önce Türkiye'yi etkisiz hale getirmek istemiştir (Lenczowski, 1956: 141). Herhangi bir gizli taahhüt ya da geniş çıkarımlar içermeyen bu anlaşma hakkında İnönü: “Artık anlaşıldı ki Almanlar, Türkiye'ye yönelik saldırılarını daha sonraya ve daha fazlasına ertelediler. Türkiye de hem kendi güvenliği hem de müttefiklerin menfaati için zaman kazanmayı gerekli gördü” demiştir. Nitekim anlaşmanın imzalanmasından yalnızca 4 gün sonra Almanya'nın Rusya'ya saldırması, Türkiye için daha fazla tehdit, ayartma ve provokasyon içeren yeni bir aşamayı başlatmıştır. Almanya'nın Rusya'ya saldırısı münferit bir teşebbüs

* German Foreign Office Documents German Policy In Turkey 1948 kaynağı, (GFOD, 1948) şeklinde verilmiştir.

değildir. Hitler'i Rusya'ya karşı acilen harekete geçmeye iten asıl nedenin, Almanya'nın Türkiye, Boğazlar ve Balkanlara olan ilgisi olduğu kabul edilmektedir (Kilic, 1959: 89-91).

Alman genelkurmayının 3 Temmuz 1941'de yaptığı toplantıya göre; Anadolu üzerinden Nil ile Fırat arasındaki kara yoluna ve belki de Kafkasya'dan İran'a yönelik bir taarruza hazırlık yapılmalıdır. Alman tümenleri, Anadolu üzerinden Suriye'ye yönelik harekâtın ilk hamlesi olarak Bulgaristan'da yoğunlaşacak, böylece güçlerimize geçiş izni vermek için Türkiye üzerinde bir siyasi baskı aracı olacaktır (Halder, 1939-1942: 194,197). Ardından 8 Temmuz 1941'de yapılan toplantıda, Ortadoğu'da İngiliz karayolunu kesmek ve çok hareketli hale geldiğini düşündükleri Türkiye'ye bir uyarı olarak Türk-Bulgar sınırına tanklar gönderme kararı alınmıştır (Halder, 1939-1942: 212). 26 Temmuz 1941'de ise Papen, Alman Genelkurmayı'na Kafkasya ve Türkistan'da tampon devletler kurmayı teklif etmiştir (Halder, 1939-1942: 271).

11 Haziran 1941 tarihinde Hitler ve Alman Kurmay heyeti arasında "Barbarossa'dan Sonraki Zamana İlişkin Hazırlıklar" görüşülmüştür. Oluşturulan tasarı planına göre; Rusya Silahlı Kuvvetlerinin parçalanmasından sonra Almanya ve İtalya, İber Yarımadası hariç Avrupa Kara parçasına askeri olarak hâkim olacaklardır. Türkiye ve İran üzerine kuvvetli bir baskı yapma imkânı olursa, bu memleketler, İngiltere'ye karşı savaş için yararlanılabilir hale getirilmeye çalışılacaktır. Yakındoğu ve Akdeniz'deki İngiliz durumunu bozmak üzere, eşmerkezli bir taarruz öngörülmektedir. Bu taarruzun muhtemelen Transkafkasya'dan İran yoluyla yapılması tasarlanmaktadır. Özellikle, Süveyş Kanalı'nı korumak için Bulgaristan'dan Türkiye üzerine yapılacak bir Alman hareketinin düşünülmesi gerekecektir. Bu harekâtın amacı, Süveyş kanalındaki İngiliz mevzilerine doğrudan taarruz etmektir. Bu amaçla, Türkiye'yi siyasi olarak uyumlu kılacak veya direnişini silah zoruyla kırarak kadar güçlü askeri birlikler bir an önce Bulgaristan'da konuşlandırılmalıdır. Rusya'nın dağılmasının ardından, Türkiye ve Suriye üzerinden Filistin'e ve İran üzerinden Basra'ya giden yolu açmak için motorize askeri birlikler kurulacaktır (DGFP, D, XII, 1962: 1012-1014; Jacobsen, 1989: 337-341)

22 Haziran 1941'de Alman-Sovyet düşmanlığının patlak vermesinin hemen öncesinde Hitler, Akdeniz'deki İngiliz konumunu yıkmak için bir "üçlü kışkaç hareketi" planlamıştır. Buna göre ilk olarak; 60 tümen Doğu Duvarı'nı (Arkhangelsk-Volga) tutacak, ikinci olarak; Mısır üzerinden Libya'ya ve Suriye'ye bir harekât düzenlenecektir. Üçüncü olarak; Bulgaristan'dan Türkiye'ye buradan da Süveyş'e ilerlenecek ve Transkafkasya'da kazanılacak mevzilerden Irak'a karşı 3. bir saldırı gerçekleştirilecektir. Ancak Rusya yenilene kadar bu planların hiçbiri hayata geçirilmeyecektir (Jacobsen, 1965: 98; Hinsley, 1951: 154-156; Thursfield, 1948: 220-221). Almanya'nın Rusya'ya saldırması Türkiye'yi o kadar rahatlatmıştır ki; Saraçoğlu, bundan dolayı aldığı tebriklerden kurtulmak için telefonunun bağlantısını kesmek zorunda kalmıştır (DGFP, D, XII, 1962: 1080). Papen'in ifadesiyle: "Ce n'est pas une guerre, Cest une croisade" (Bu bir savaş değil, bir haçlı seferi) diye bağırarak sevincini ifade etmiştir (Papen, 1952: 479).

Churchill, 7 Eylül 1941'de Avustralya başbakanına çektiği telgrafta, Almanya'nın Anadolu üzerinden Suriye üzerine bir saldırıda bulunabileceğini söylemiştir. Buna göre Türkiye, Alman kuvvetlerine Anadolu üzerinden serbest geçiş izni vermezse, büyük bir Alman kara ve hava kuvveti 6 ile 8 haftadan daha kısa bir süre içerisinde Türkiye'yi işgal etmek için hazırlanabilir. Anadolu'da hava koşulları 1 Aralık'tan 1 Mart sonuna kadar fiilen operasyonlara engel olduğu için, Anadolu üzerinden Suriye'ye bir saldırı ilkbaharda beklenebilir. (Churchill, London 1961: 661).

Hitler, Nisan 1941'de Girit'in işgalini emretmiş ardından Mısır sınırına ulaşmıştır. Başkomutanlık Karargâhu tarafından hazırlanan "1941 yılı yazının son aylarındaki stratejik durum" hakkındaki muhtıraya göre, eğer mümkün olursa Türkiye'yi de içine almak suretiyle, Akdeniz'de İngiltere'ye karşı geniş ölçüde savaşa başlanacaktır. Bu plandan Rusya'nın ortadan kaldırılmak istendiği açıkça anlaşılmaktadır (Jacobsen, 1989: 906-907). Halder ise, 13 Eylül 1941 tarihli savaş günlüğüne, Türkiye'nin Rusya'nın yıkılışından emin oluncaya kadar beklemede kalacağını, Türkiye'ye karşı askeri bir harekâtın Almanya için imkânsız olduğunu, bu memleketin politik yol ve vasıtalarla kazanılmaya çalışılması gerektiğini yazmıştır (Jacobsen, 1989: 364).

1941 yılının ilk yarısında Almanlar; Yugoslavya ve Yunanistan'a karşı ezici bir zafer elde etmiş, Girit'i işgal etmiş ve Libya'ya asker çıkarmıştır. Bu durum, Irak'ta İngiliz karşıtı bir isyana neden olmuş ve Mihver Devletlerin Vichy kontrolündeki Suriye'ye sızmasıyla daha da kötüleşmiştir. Alman ordusu Romanya, Bulgaristan ve Türkiye kıyılarına yakın olanlar da dâhil olmak üzere Ege'deki tüm Yunan adalarını işgal etmiştir. Böylelikle Türkiye, Haziran 1941'de Alman askeri gücünün veya siyasi etkisinin hâkim olduğu ülkeler tarafından kuşatılmıştır. Alman askerlerinin Türkiye sınırına fiziki olarak dayanması Türk-Alman ilişkilerini hesaplaşma noktasına getirmiştir (Lenczowski, 1956: 138-139). Diğer taraftan Ekim 1941'e gelindiğinde birçok Türk politikacısı ve aydını, Rusya'nın yenilgisinin yaklaşmakta olduğundan emindir. Bu ihtimalin Türkiye açısından oluşturacağı temel sorun, Kafkasya'da kurulacak bir Alman ordusunun Türkiye'nin dört yandan kuşatılması anlamına gelmesidir (Kilic, 1959: 92).

1942 Yılında, Almanya'nın Türkiye'yi İşgal Planları

İtalya Dışişleri Bakanı Count Galeazzo Ciano'nun naklettiğine göre, 10 Şubat 1942'de Roma'daki Alman Büyükelçi Müsteşarı Bismarck, Count Vitetti'ye Almanya'nın Türkiye'ye saldırmaya hazırlandığını söylemiştir. Ciano'ya göre, Almanlar petrol kuyularına ulaşmak istiyorsa bu saldırı gereklidir. Nitekim 25 Şubat 1942'de, Ankara'da garip bir suikast teşebbüsü gerçekleşmiştir. Suikast düzenlenen Alman büyükelçi Papen yere yığılmış ama yaralanmamıştır. Ciano, bu suikast hakkında: “(İtalya'nın Türkiye Büyükelçisi) *De Peppo'nun bu konuda ne düşündüğünü göreceğiz. Fakat bu saldırıda Almanların da parmağı olduğunu ve Türkiye ile krize zemin hazırlanmaya çalışıldığını öğrenirsem şaşırılmamalıyım*” demiştir (Ciano, 2001: 446,453).

Oliver Benson'a göre, Papen'in, suikastten kıl payı kurtulduğu dönemde İtalyan, Hırvat, Alman ve Bulgar ordularının Ege, Boğazlar ve Karadeniz'deki manevraları Türkiye'nin işgali için tatbikata benzetilmektedir. Papen, doktorunun yolculuk yapmama tavsiyesini dikkate almadan Berlin'e acil bir ziyaret için 19 Mart'ta Ankara'dan ayrılmış, yolda Bulgaristan Kralı III. Boris'le görüştüğü ifade edilmiştir. Ardından Boris, Papen Almanya'dayken Berlin'i ziyaret etmiştir. Hiç şüphesiz Hitler, Rus cephesinden kuvvetlerini kurtarabilmesi halinde, Türkiye'ye yönelik saldırı seçeneğini makul ve muhtemel bir Nazi planı olarak düşünmektedir (Benson, 1942: 166).

Hitler'in 1942 yılında İngiltere'nin Akdeniz'deki büyük devlet pozisyonunu yıkma amacı doğrultusunda, altmış tümen Doğu Tahkimat Duvarı'nı (Archangelsk-Volga) tutacaktır. Bir hücum kolu Libya'dan hareketle Mısır üzerinden Suriye'ye fırlayacaktır. İkinci bir hücum kolu muhtemelen Türkiye'yi de içine almak suretiyle Bulgaristan üzerine yürüyecektir. Bir üçüncüsü de Kafkaslar üzerinden İran yoluyla ilerleyecektir. Hitler için politik, ideolojik ve askeri- ekonomik hedefler ön plandadır. Kuzeyde, Rusya'nın Baltık Denizi girişini sürgülemek, aynı zamanda Finlandiya ile de bağlantı kurmak ve Bolşevizm'in kuluçka yerini tahrip etmek için Leningrad'ı zapt etmek; güneyde ise kendisini cezbeden Ukrayna'nın zengin hububat tarlalarını ele geçirmek istemiştir. Hitler, Kafkasya'ya ilerlemekle, tarafsız Türkiye üzerinde bir baskı oluşturacağını ve bunun sonucu Türkiye'nin kendi isteğiyle onun yanında savaşa katılacağını ümit etmiştir (Jacobsen, 1989: 891-892).

Basında ve Haber Ajanslarında Almanya'nın Türkiye'yi İşgal Planları

27 Temmuz 1941 tarihli Vatan Gazetesi'nde, SSCB Resmi Merkezi Haber Ajansı TASS kaynaklı bir haber yapılmıştır. Habere göre, imha edilen Alman alayında Türkiye'ye ait askeri hedefleri gösteren harita ve planlar bulunmuştur. 52. Alman Kimya Alayı'nın Sovyet kıtaları tarafından imhası sırasında ele geçirilen dosyalar arasında özellikle bir tanesi dikkat çekmektedir. Bahse konu alayın çalışmalarına ait dosyada şu vesikalar bulunmaktadır.

- 1- Türk havaalanlarına ait krokiler ve planlarla arazinin vaziyeti ve nakil yollarını gösteren planlar.
- 2- Türkiye'nin Avrupa'daki arazisine ait 1/500.000 ölçeğinde bir harita ve bu haritada gösterilmiş yollar
- 3- İstanbul'un 1/15.000 ölçeğinde coğrafi ve askeri planı ve Türkiye'deki askeri hedefleri gösteren 1/100.000 ölçeğinde bir harita.
- 4-İzmit Körfezi'nin 1/100.000 ölçeğinde bir haritası

Habere göre plan şu alt başlıklardan oluşmaktadır.

a- Askeri Hedefler- Hava meydanları, bahriye, inşaat tezgahları, harp malzemesi imal eden fabrikalar, liman tesisatları, demir fabrikaları, şimendifer depoları, tersaneler, askeri telsiz istasyonları, kimyevi maddeler imal eden fabrikalar ve mühimmat fabrikaları. Bundan başka mezkûr vesikalar üzerinde bütün köprüler işaret edilmiş olduğu gibi, bunların inşasında kullanılmış olan malzeme de yanlarına kaydedilmiş bulunmaktadır. Köprüler; beton, demir, ahşap veya betonarme köprü diye inşa tarzlarına göre sınıflandırılmıştır.

b- Arazi ve kıtalar- Bu belgelerde araziye ait açık ve anlaşılır bilgiler bulunduğu gibi, Türk Ordularının nerelerde bulduklarına ve sayılarına ait bilgiler de vardır. Bununla birlikte hareketli malzemeye ve en elverişli gözetleme noktalarının seçimine, işgal kıtalarının nerelere ne kadar yerleştirilmesi lazım geleceğine ve denizden ihraç imkânlarına dair birçok bilgi bulunmaktadır.

c- Rıhtım ve depolar- Önem derecelerine, limanlardaki vinçlerin kuvvetine, sahil bölgelerinde ihraç hareketine, en uygun noktaların derinliklerine dair birçok ayrıntı vardır Bundan başka, motorlu birliklerin en iyi ve kolayca etkili sonuç alabilecekleri yerler de planlarda işaret edilmiştir.

Talimat- bahsedilen belgelere bağlı olarak, verilen emirlerde şöyle denilmektedir: “ *Türkiye'yi işgal edecek veyahut Türkiye'den cebren geçecek her ordu için en müşkül mesele Boğazlardan geçmek meselesidir. Bu hususta nasıl hareket edileceği ve mevcut imkânlar, Karadeniz'e, İstanbul'a, Marmara Denizi'ne ve Çanakkale'ye dair izahat verilirken gösterilecektir.*”

d- Beyoğlu ve Oteller- Beyoğlu'nda 7 büyük otel bulunduğu, bunların en iyilerinin Perapalas ve Tokatliyan otelleri olduğu ve daha birçok küçük otelin de bulunduğu kaydedilmiştir.

e- Okullar ve Kışlalar- Fransız ve Alman mektepleri gibi sağlam ve büyük binaların Beyoğlu'nda bulunduğu ve buralara askeri idare servislerinin yerleştirilebileceği işgal komutanlığına sunulmuştur. Taksim Meydanı civarında nakliye vasıtalarının yerleştirilmesine uygun büyük kışlalar bulunduğu da ayrıca rapor edilmiştir.

f- Denizden ihracat- Hitler ve faşist istilacılar, Türkiye'ye denizden bir ihraç hareketini da öngörmüşlerdir. Bunun sebebi, zikredilen bölgelerin fırtınalı olması ve sahillerin uçurumlar şeklinde dik olmasıdır. Buralara ancak küçük balıkçı tekneleri ile nakliyat yapılabilir. Daha uzakta, güney sahili hafifçe meyilli olduğu için burada kıtaların hareketi ve yayılması mümkünse de bu kıtalar Çatalca-İstanbul hattının ateş alanı içinde kalırlar.

Ruslar'a göre bu vesikalar, Hitler Hükümeti'nin niyetleri hakkında hiçbir tereddüte mahal bırakmamaktadır. Alman başkumandanlığı, bu belgeleri planları uygulayacak olan kıtalara göndermiştir. Rusya'nın Türkiye'ye karşı işgal planları içinde bulunduğu iftirasını çirkin bir şekilde yayan Alman faşistleri, bu suretle kendi yüzlerindeki maskeyi bizzat atmış bulunmaktadır. Almanlar, bir taraftan barışsever niyetleri hakkında Türkiye Hükümeti'ne sahte teminat verip bir dostluk anlaşması imza ederek Türk Milleti'nin teyakkuzunu uyuşturmaya çalışırken, diğer taraftan işgal için hazırlık yapmaktadır. Türkiye'ye karşı daima dostluk duyguları besleyen Sovyet Hükümeti, Kızıldo kıtaları tarafından ele geçirilmiş olan bu gizli vesikaları Türkiye'nin Moskova Büyükelçisi vasıtasıyla Türkiye Hükümetinin bilgisine sunmayı ve Türkiye'ye karşı bir işgal hazırlayan Hitler'le Von Papen'in hakiki işgalci çehrelerini meydana vurmaya bir vazife addetmiştir, denilmiştir*.

Benzer nitelikte bir makale, 25 Temmuz 1945'te, Gazette de Lausanne'ın Almanya'daki savaş muhabiri ve bir dönem SS Teşkilatı'nda* kâtip olarak çalışan Dr. Nerin Gün tarafından, Témoignages et documents "L'action Orientstern" (Görüşler ve Belgeler "Doğu Harekâtı") başlığıyla neşredilmiştir. Bu yazı, Gün'ün Alman toplama kampında geçirdiği 16 aylık süre içerisinde görmüş olduğu belgeleri, yaşadığı deneyimleri, gözlemleri ve Türkiye'nin işgal edilmesiyle ilgili "Etoile d'Orient" (Şark Yıldızı Harekâtı) planlarını içermektedir. "Le génie de l'organisation au service du ma" (Kötülüğün Hizmetinde Örgütlenme Dehası) başlığıyla devam eden Gün, daha sonra siyasi daireye geçirildiğini, kamptan canlı çıkamayacağını düşündüklerinden devlet sırlarını bile yanında ifşa ettiklerini, bir gün şans eseri bir sayfanın arkasında SS'nin Orientstern Harekâtına dair bir not okuduğunu yazmıştır. Notta, sıcak memleketlere ait kıyafet listeleri gibi lojistik bilgilerle beraber, Ankara şehrinin bir haritasını bulduğunu ve SD Teşkilatı'na* gönderilen talimatları okumasına izin verildiğini söylemiştir. Dökümanlar arasında "service confidential" (Gizli Hizmet) Handblätter fur den Unterricht Aktion Orientstern (Doğu Harekâtı, Eğitim İçin El Kitapları) adıyla küçük broşürler bulunmaktadır. Verilen eğitimlerde Türkiye ve Türk siyasileri üzerine filmler, haberler, Türkiye sokaklarının ve binalarının ayrıntıları, ayrıca Türk Dili, coğrafyası ve sosyolojisi ile ilgili dersler verilmektedir. Türkiye'ye gitmekten sorumlu SD birliklerine siyasi sunumlar bizzat Wilhelmstrasse (Hükümet Merkezi) tarafından verilmiştir. Wilhelmstrasse, Türkiye'de müttefikler tarafından satın alınmış bir kısım basın tarafından Nazi düşmanlığı propogandası yapılmasına rağmen, nüfusun ve ordunun tüm katmanlarında kolayca bir Nazi sempatisi oluşabileceğini değerlendirilmiştir. Fakat bunun için tek engel şu anda iktidarda bulunan ricaldır. Etoile d'Orient Harekâtı barışçıl bir eylem olup, amacı bu engeli ortadan kaldırmaktır. SS, 1941'de Bulgaristan'ın işgalinden Ruslara yönelik saldırıya kadar geçen süre boyunca, Sepp Dietrich komutasındaki motorize birlikler olan, Adolf Hitler Tümeni ve Viking Tümeni'ni hazır tutmuştur. Fakat 1942'de plan değişmiş, Alman dostu bir hükümet oluşturmak ve Türk Ordusu'na bu stratejik işgal ilkesini kabul ettirmek amaçlanmıştır. Bunun için Stalingrad ve el Alemeyn'deki Alman zaferi beklenecektir. İnönü, Alman yanlısı hükümetin kurulmasına onay vermek için ikna edilecek, misyon başkanı, bu hükümeti kurup denetleyecek ve üst düzey subaylarla temasta olacaktır. SD tarafından basın ve radyoya sansür uygulanarak radikal tedbirler alınacak, Türk kuvvetlerinin büyük kısmı; Rusya, İran, Irak sınırına

* Vatan, Siyasi Sabah Gazetesi, 27 Temmuz 1941, s.1,3. İkinci Dünya Savaşı sırasında, Türkiye'nin statükocu devletlere yakın durması nedeniyle, Almanya'nın savaş planlarına doğrudan erişimi ilk etapta mümkün olmaması, Almanya'nın gerçekten Türkiye'yi işgal etme planının olup olmadığı dönemin muharrirleri arasında hararetli tartışmalara neden olmuştur. Naziler; Vatan, Yeni Sabah, Haber, Tan ve Son Telgraf gazetelerini Türkiye'nin Sovyetlerle iyi ilişkiler kurulmasını isteyen, Batılı müttefiklerle birlikte olmasını savunan, Almanya düşmanı yayın organları olarak suçlamıştır. Naziler'e göre, Almanya'nın Türkiye'yi işgal etme planlarının olduğu doğru değildir (Glasneck, 1968, s. 25-26).

* (SS) Nazi Schutzstaffel Koruma Taburları.

* (SD) Nazi Güvenlik Servisi.

nakledilecek, Ergani havzasında bulunan Fethiye bakır ve krom madenleri işgal edilerek Reich'e tahsis edilecektir.

Saldırı için teknik hazırlıklara gelince; SD mensupları, Türkiye'ye tüccar, sanayici ya da gazeteci olarak gizlice gelecektir. Ankara'da İstanbul Palace Oteline ya da eski Avusturya Büyükelçiliği binasına yerleşeceklerdir. İstanbul'da ise Briston'da, Tokatlıyan'da ve Türkiye Almanlarının Nazi Partisi'nin karargâhı olan Tor Lonia'da kalacaklardır. Alman radyosu, sabah saat 11.00'de özel bir kısa dalga yayını yaparak harekete başlama emrini verecektir. İşgalden önce Türkiye'nin egemenliğine, bağımsızlığına, iç işlerine karışılmayacağına, tarafsızlığına ve paktlar imzalamasına karşı çıkılmayacağına, Alman birliklerinin Türkiye'de 3 haftadan fazla kalmayacağına dair hayali garantiler verilecektir. Emir verildikten sonra SD birlikleri, önce hükümet üyeleri ile diplomatların genellikle öğlenleri bulunduğu sık bir restoran olan Carpitch'e gidecektir. Ardından A Listesi'nde bulunan şahsiyetler bakanlıkta veya evlerinde tutuklanacaktır. Tutuklananlar, Ankara Palas Otelinin bodrumunda toplanacak, sonra uçakla Sofya'ya gönderilecek, burada Slawska Oteline yerleştirileceklerdir.

B Listesi'nde bulunanlar izlenecek ve bunların çalıştıkları bakanlıklar işgal edilecektir. Alman işbirlikçisi olan C Listesi'ndeki kişilerin güvenlikleri sağlanacaktır. Kritik mevkiiler, radyolar ve gazeteler, valilik ve belediye binaları denetim altında tutulacaktır. Çankaya'da Cumhurbaşkanlığı Konutu, Polis departmanları, tüm elçilikler, havaalanı, şehrin garajları ve hatta büyük sinemalar Alman polisi tarafından kuşatılacaktır. Operasyon 2 saat içinde tamamlanmalı, herhangi bir yaygaradan kaçınılmalı ve İnönü'nün Almanlarla mutabık olduğu her yerde ifade edilmelidir. İstanbul'da da tutuklamalar aynı şekilde gerçekleşecektir. Önemli merkezler gözetim altında tutulacaktır. Müttefik devletlerin casuslarının olması ve şehrin orantısızlığı nedeniyle burada büyük direnişler olabilir. Bu durumda çok sağduyulu hareket edilmelidir. Alman kolonisinin yardımıyla İstanbul'daki zengin Yahudilere karşı büyük bir operasyon başlatılacaktır.

Planın ikinci kısmı ise Alman misyon şefi ile İnönü arasındaki diplomatik müzakereleri içermektedir. İşgalden sonra görüşmelerin süresi 3-4 saati geçmeyecek şekilde planlanmıştır. İnönü ikna edilebilirse bir radyo anonsu ile Saracoğlu kabinesinin istifası ve yeni hükümetin kurulduğu ilan edilecektir. Anlaşmanın ardından, Bulgaristan'da beklemekte olan iki tümen, uçakla Ankara ve İstanbul'a gelecektir. İnönü anlaşmayı reddederse tutuklanacak ve yerine Alman yanlısı bir hükümet kurulacaktır.

Operasyon o kadar geniş bir istihbarat ağına sahiptir ki; İnönü'nün alışkanlıkları, sarayının planı, telefonların yeri, hizmetlilerin sayısı, kalmaktan hoşlandığı odaların konumları net bir şekilde çıkarılmıştır. Anadolu Ajansı müdürünün otomobil tutkunu olduğu, Türkçe dairesi başkanının poker oynamayı çok sevdiği ve karısı ve kızının çok fazla münasebetlerinin olduğu bildirilmiştir. A Listesi'nde Şükrü Saraçoğlu, Numan Menemencioglu, Recep Peker, Selim Sarper ve diğer bakanlardan oluşan çok önemli isimler olup Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa yoktur. B Listesi'nde yer alan Genelkurmay generalleri, parti üyeleri gibi daha az önemli görülen bir isim listesi söz konusudur. C Listesi'nde ise, işbirliği yapacak politikacıların isimleri bulunmaktadır. Bu isimler yazar tarafından özellikle gizlenmiştir.

Bunların dışındaki diğer raporlar, Nazilerin ülkenin topyekûn işgaline ve büyük bir "anti-semite" (yahudi düşmanlığı) baskınına hazırlanacağını öngörmektedir. Bir birlik Türkiye'nin müttefikleriyle ikmal yolunu kesmek için İran'a gidecektir. El Alameyn yenilgisi ve Stalingrad felaketi, Almanya'nın işgal planlarına ve Mauthausen SD'sinin Türkiye ile ilgili derslerine son vermiştir (Gazette De Lausanne, Et Journal Suisse, 1945: 1-2; Bali, 2015: 50-56).

Sonuç

1933'te Almanya'da, faşist Hitler diktatörlüğünün yönetime gelmesinin ardından, Türkiye gerek siyasal gerekse de ekonomik açıdan Almanların ilgi alanı içerisine girmiştir. Çünkü Türkiye, jeopolitik açıdan Almanya'nın yeni bir düzene sokmak istediği; Akdeniz, Karadeniz, Balkanlar, Rusya, İran, Irak, Kuzey Afrika ülkeleri ve Süveyş Kanalı'nın eksen merkezindedir. Savaş kabinesinin Hitler'e, Türkiye üzerinden bir saldırı da dâhil olmak üzere geniş kapsamlı bir Akdeniz seferine çıkmayı teklif etmesi bu endişeleri haklı çıkarmıştır. Nitekim OKW'nin, Barbarossa Harekâtı'ndan önce Bulgaristan ve Türkiye üzerinden Akdeniz ve Süveyş Kanalı'na inmeyi planlaması, Hitler'in niyetinin eski Drang Nach Osten* idealini gerçekleştirmek olduğunu gösterir. Bulgaristan'ın Üçlü Pakt'a katılması, Romanya'nın ihtilafli toprak meseleleri ve Yunanistan'ın işgali, Mihver faşizmini Türkiye'nin kapısına kadar getirmiştir. 1941 yılına gelindiğinde Almanya'nın Kuzey

* Drang Nach Osten (Doğuya Yayılma): Nazilerin, Almanya'nın sınırlarını Orta ve Doğu Avrupa'dan başlayarak Slav topraklarını içine alacak şekilde genişletme isteğidir.

Afrika'da üstünlüğü ele geçirmesi ve Türkiye'yi çevreleyen adaları işgal etmesi, bir sonraki hedefin Türkiye olacağı kaygılarını doğurmuştur.

Hitler'in Balkan seferinden sonra Rusya'yı Türkiye üzerinden işgal etmeye çalışması hata gibi görünse de Hitler, Rusya'nın Stalingrad ve Kafkasya'dan geçen şah damarlarını kesmek, Rusya'yı yok ettikten sonra Kafkasya'dan güneye El Alameyn ve Mısır'a kadar inmek istemektedir. Ardından, Mısır'dan kuzeye ilerleyerek Türkiye dâhil bütün Yakın Doğu'yu ele geçirmek niyetindedir. Fakat bu derece büyük bir planı uygulamaya Almanya'nın kudreti yetmemiştir. 1942 yılına gelindiğinde Almanya, Moskova'ya doğru taarruz etmiş, Ruslar kazanmış ve Almanlar genel bir geri çekilmeye mecbur bırakılmıştır. Şayet böyle olmasaydı, Almanlar Kafkasya'yı zapt edebilir, İran üzerinden kolayca Musul, Bağdat ve Basra'ya inebilir, Mısır'dan kuzeye, Filistin ve Suriye üzerine, buradan da İskenderun-Fırat hattına varabilirdi. Alman ordularının Rusya'da; Don ve Kuban'dan Kafkasya'ya yürümesi, General Rommel'in de Libya ve El Alameyn'e ulaşması, Mısır'ı zapt etmek arzusunda olduğunu gösterir. Bu da Türkiye'nin tam bir çembere alınması ve teslim olmaya zorlanması manasına gelir. Fakat Müttefikler, El Alameyn'de, Rommel'in çöl zırhlı kuvvetlerini bozguna uğratmış, Eisenhower komutasındaki Britanya ve Amerika'dan gelen taze birlikler, Mihver ordularını Tunus'ta mağlup etmiştir. Bu çatışmalar harbin dönüm noktaları olup, özellikle Ruslar'ın Stalingrad'da Almanları hezimetle uğratması, Almanya'nın Türkiye üzerinden Rusya ve Mısır'ı ya da diğer bir plan olan Rusya ve Mısır üzerinden Türkiye ile Yakın Doğu'yu işgal etme planlarını suya düşürmüştür (Erkilet, 1945: 100-102).

Kaynakça

- Armaoğlu, F. (2018). *Türk dış politikası tarihi*. Kronik Yayınları.
- Artar, Tuğçe, Baysoy, Emre. (2020) Bismarck Döneminden 2. Dünya Savaşı'na Alman Jeopolitik Düşüncesi: Haushofer ve Hitler Karşılaştırması, *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, Cilt 30, Sayı 1, 1-24. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1173583>
- Artuç, İ. (1984). *Hitler ve İkinci Dünya Harbinin kaderi*. Kastaş Yayınevi.
- Aydemir, Ş. S. (2011). *2. Adam, 2. cilt. 1938-1950*. Remzi Kitabevi.
- Azakoğlu, N. (2015). *Franz Von Papen'in anularından*. Tarihçi Kitabevi.
- Bali, R. N. (2015). Nazi Almanya'sının Türkiye'de yandaş hükümet kurma planı: Orient Stern (Şark Yıldızı) harekâtı, *Toplumsal Tarih* 262, Ekim 2015, 50-56. http://www.rifatbali.com/images/stories/nazi_almanyasi_plani.pdf
- Benson, O. (1942). Hitler losing the initiative, *Current History*, Vol. 2, No. 9, May, 1942, Published By: University of California Press, s.166, 165-169. <https://www.jstor.org/stable/45309563>
- Churchill, W. S. (1961). *The grand Alliance, the Second World War, volume three*. The Reprint Society LTD.
- Ciano, Count G. (2001). *The Ciano diaries 1939-1943*. Simon Publications.
- Cramer, A. G. (1947). Turkey in search of a protectors 1918-1947, *Current History*, Vol. 13, No. 75 (November, 1947), 280-287. <https://www.jstor.org/stable/45309310>
- Cumhuriyet Gazetesi*. 1 Mart 1941.
- Dallin, A. (1981). *German rule in Russia 1941-1945, second edition*, A Study Of Occupation Policies.
- Deringil, S. (1994) *Denge oyunu, İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin dış politikası*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Documents On German Foreign Policy 1918-1945, Series D (1937-1945), Volume XI, The War Years September 1, 1940-January 31, 1941 , (No.634) Her Majesty's Stationery Office, London 1961.
- Documents On German Foreign Policy 1918-1945, Series D (1937-1945), Volume XII, The War Years February 1-June 22, 1941, (No.39) United States Government Printing Office, Washington: 1962.
- Eden, A. (1965). *The memoirs, the reckoning*. Cassell & Company Ltd.
- Erkilet, H. E. (1945). *2. Cihan Harbi ve Türkiye, harbin Avrupa'da doğurduğu pürüzlü meseleler*. İnkılap Kitabevi.
- Gafencu, G. (1948). *Last days of Europe*. New Haven Yale University Press.
- Galssneck, J. (1968). *Türkiye'de faşist Alman propagandası, birinci baskı*, (Arif Gelen, Çev.) Onur Yayınları.

- Gazette De Lausanne, Et Journal Suisse.* 25 Temmuz 1945.
- German Foreign Office Documents German Policy İn Turkey (1941-1943), Foreign Languages Publishing House, Moscow 1948.
- Glasneck, J., & Kircheisen, I. (1968). *Türkei und Afganistan brennpunkte der orientpolitik im zweiten weltkrieg*, Veb Deutscher Verlag Der Wissenschaften.
- Goebbels, J. (1999). *Tagebücher 1924 -1945, (Herausgegeben Von Ralf Georg Reuth), Band 1, Einführung 1924-1929.* Clausen & Bosse, Leck Printed in Germany.
- Goloğlu, M. (2012). *1939-1945 Milli Şef dönemi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gül, E. S. (2006). *II. Dünya Savaşı'ndaki gizli belgeler ve yazışmalar, Hitler'in Türk dostları*, Düş Yayınları.
- Hergüner, M. (2011). *İkinci Dünya Savaşı'nda Türk denizciliği*, Kastaş Yayınevi.
- Hinsley, F. H. (1951). *Hitler's strategy*, Cambridge The University Press.
- Hitler, Adolf. (1951). *Mein kampf*. By Houghton Mifflin Company.
- Irving, D. (1991). *Hitler's war and the war path*, Focal Point Publications.
- Jacobsen, H. A. (1989). *1939-1945 Kronoloji ve belgelerle İkinci Dünya Savaşı*, (İbrahim Ulus, Çev.) Gnkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.
- Jacobsen, Hans-Adolf, *Kriegstagebuch, des Oberkommandos der Wehrmacht (Wehrmachtführungsstab) Band I, 1. August 1940 - 31. Dezember 1941*, Frankfurt 1965.
- Kilic, A. (1959). *Turkey and the World*, (İntroduction William O. Douglas) Public Affairs Press.
- Krecker, L. (1964). *Deutschland und die Türkei im zweiten weltkrieg*, Universität Frankfurt am Main.
- Lange, Karl. (1965). *'Der terminus "Lebensraum" in Hitler's "Mein Kampf"*, Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte 13.
- Lenzowski, G. (1956). *The Middle East in World affairs, second edition*, Cornell University Press.
- Papen, Franz Von. (1952). *Memoirs, second impression*, (Translated Brian Connell). Tonbridge Printers Limited.
- Smith, Woodruff D. (1980). Friedrich Ratzel and the Origins of Lebensraum, *German Studies Review*, Vol. 3, No. 1 (Feb., 1980), 51-68. <http://www.jstor.org/stable/1429483>
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:6, Cild:13, İçtima:1, 12 Temmuz 1940.
- The National Archives, War Cabinet . Military Strategy To Be Adopted İn The Near East Including The Balkans, Copy No.24, The Document İs The Property Of His Britannic Majesty's Government, Richmond 1939.
- The Private War Journal Of Generaloberst Franz Halder. (1940). Volume IV, Chief of the General Staff of the Supreme Command of the German Army (OKH), 10 May 1940 to 30 October 1940.
- Thursfield, H. G. (1948). *Fuehrer conferences on naval affairs, 1939-1945*, The Macmillan Company.
- Türkiye dış politikasında 50 yıl İkinci Dünya Savaşı yılları (1939-1946)*. (1973). Dış İşleri Bakanlığı Araştırma ve Siyaset Genel Müdürlüğü.
- Uçarol, R. (1985). *Siyasi Tarih*, Harp Akademileri Basımevi.
- Ulus Gazetesi.* 1 Mart 1941.
- Vatan, Siyasi Sabah Gazetesi.* 27 Temmuz 1941.
- War Diary German Naval Staff Operations Division, Part A, Volume 11, July, 1940.
- Woodward, Sır Llewellyn, *British Foreign Policy İn The Second World War, Volume I*, Her Majesty's Stationery Office, London: 1970.
- Yalman, A. E. (1970). *Yakın tarihte gördüklerim ve geçirdiklerim, cilt: 3 (1922-1944)*, Yenilik Basımevi 1970.

EXTENDED SUMMARY

The subject of this research is to determine Germany's plans to invade Turkey in World War II by case analysis and comparative document analysis method in the light of British and Turkish archive documents, especially OKW and other German military archive documents, memoirs of force commanders, statesmen, diplomats and ambassadors of the period, main sources and periodicals .

First of all, in the research; The Oberkommando der Wehrmacht (OKW) Archive, the Oberkommando des Heeres (OKH) Archive, the German Foreign Office Documents and the Minutes of the War Cabinet of the British National Archives were used. Apart from this; Germany's plans to invade Turkey were determined regarding the memoirs of statesmen, soldiers, diplomats, and ambassadors in the Axis and Allied command levels of the period, other main sources, and the works of contemporary writers and periodicals. In this respect, it is thought that our study will contribute to the fields of Turkish Republic History and International Relations.

After the First World War, due to Turkey's alignment with the staticist Allied Powers, direct access to the war plans of the Axis Powers was not possible in the first place, and whether Germany really had a plan to invade Turkey or not caused heated debates among the muharrirs of the period . By the Nazis during the war; Vatan, Yeni Sabah, Haber, Tan and Son Telegraf newspapers were considered as hostile to Germany and advocated good relations with the Soviets and for Turkey to be with western allies (Glasneck, 1968: 25-26). On the other hand, the supporters of the Allied Powers accused retired generals Ali İhsan Sabis, Hüseyin Emir Erkilet and Abidin Dilaver, who was nicknamed "Civil Admiral" in the press, of being pro-German and Peyami Safa of making Nazi propaganda (Gül, 2006: p.135).

The fact that a large part of the memoirs and archive documents from which we obtained the findings of our research have not yet been translated into Turkish will give this study a different perspective. German Reich Führer Adolf Hitler, who was in command of the Nazi party in World War II, Chief of Staff of the Land Forces Admiral Franz Halder, Propaganda Minister Joseph Goebbels, Foreign Minister Joachim Von Ribbentrop, Ambassador to Ankara Franz Von Papen; Prime Minister Winston Churchill, Foreign Secretary Anthony Eden, Field Marshal Sir John Dill, Ambassador to Ankara Sir Hughe Knatchbull-Hugessen, who are in the British command; According to the memoirs and war diaries of Italy's fascist leader Duce Benito Mussolini and his son-in-law, as well as Foreign Minister Count Galeazzo Ciano, Germany precisely planned operations to attack Turkey . The reports and presentations of the German Commanders Mareks, Jodl, Rhode, Bürkner, Von Mittelberger, Heusinger, Gehlen, Brauchitsch, Matzyk, Wagner, Rommel, Hewel, Schiniwind and Fricke on the invasion of Turkey are recorded in the German Foreign Office Documents, the War Minutes of the German Naval Staff Operations Division, the OKH and OKW documents with their dates and times. Britain, which did not want to lose its dominance in the Eastern Mediterranean, the supply routes with Russia and the Balkans, as well as the Suez Canal, which provided communication with its colonies in the Far East and India, paid special attention to its relations with Turkey during this period. In this context, Churchill; Eden sent Halifax and Dill to Ankara, where he and Hugessen communicated Germany's plans to invade Turkey and put intense pressure on Turkey to join World War II on the side of the Allied Powers. These diplomatic documents include the correspondence of U.S. President Franklin D. Roosevelt, Italian Ambassador to Ankara De Peppo and Bulgarian General Baydoff. On the Turkish side, President İsmet İnönü, Prime Minister Refik Saydam, Foreign Minister Şükrü Saracoğlu and Chief of General Staff Fevzi Çakmak are sure that Germany will attempt to invade Turkey. However, the sovereign rights, independence and borders of the Republic of Turkey will be defended uncompromisingly until the end.

The Russian defeat of the Germans at Stalingrad foiled Germany's plans to invade Russia and Egypt via Turkey, or another plan, to invade Turkey and the Near East via Russia and Egypt.

According to the findings of our study, during this period when its territory and independence were targeted, while signing friendship and non-aggression agreements with the Allies and Axis Powers, on the other hand, Turkey tried to stay away from the destructive effects of the war with the principle of "active neutrality" it followed. However, due to Turkey's geopolitical position and location at the intersection of energy resources, it is assessed that it may be constantly exposed to global risks and threats.